

(SELECTED PRESENTATIONS)

HİPERTANSİYONU OLAN BİREYLERİN KRONİK HASTALIK YÖNETİMİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ VE SAĞLIK OKUR-YAZARLIĞI İLE İLİŞKİSİ

Emine Öncü¹, Sümbüle K. Vayisoğlu¹, Yasemin Güven¹, Gamze Aktaş², Halil Ceyhan³, Esra Karakuş⁴

¹Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Mersin, Türkiye

²Mersin Şehir Hastanesi, Mersin, Türkiye

³Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü YL Öğrencisi, Mersin, Türkiye

⁴Mersin Medicalpark Hastanesi, Mersin, Türkiye

Amaç: Önlenebilir ve tedavi edilebilir bir hastalık olan hipertansiyonun (HT) 2025'e kadar HT sıklığının %20 azaltılması hedeflenirken ilgili hedefe ulaşmada aile hekimliklerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Kronik hastalıkların yönetiminde sağlık hizmetleri yanında bireylerin de etkin rol alması beklenmektedir. Sağlığı korumak ve sürdürmek için bilgiye erişme ve bilgiyi kullanma becerisini belirleyen sağlık okur-yazarlığının (SAY) kronik hastalıklarda tedaviye uyum, acil hizmetleri kullanımı, hastaneye yatışlarla ilişkili olduğu; SOY'daki yetersizliklerin olumsuz sağlık sonuçlarına, riskli sağlık davranışları ile maliyetlerde artışa neden olduğu ortaya konmuştur. Literatürde birinci basamakta çalışanların, düşük SOY olan hastaları görme sıklığından haberdar olmaları ve iletişimlerini hastaların ihtiyaçlarını uygundüzenlemelerinin hastayla ilgili daha olumlu sonuçlar elde etme açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Ancak bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Hipertansiyonu olan bireylerde sağlık hizmeti kullanımını değerlendirmek, bireylerin aldıkları hizmeti nasıl değerlendirdiklerini belirlemek, sağlık okur-yazarlığı düzeyinin sağlık hizmetleri hakkındaki görüşleri üzerine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Mersin merkez ilçelerde sahada yürütülen kesitsel nitelikte bu çalışma 23.11.17 ile 23.04.18 tarihleri arasında yürütülmüş olup, araştırmanın verileri Birey Tanılama Formu, Kronik Hastalık Bakımını Değerlendirme Ölçeği-Hasta Formu, Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği ile toplanmış ve hastaların tansiyon ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, medyan, t-testi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Minimum örneklem sayısı Mersin il merkezi 18 yaş üstü nüfusu 619480 [2], hipertansiyon prevalansı %24 olacak şekilde, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile 280 olarak hesaplanmış, merkez ilçelerin nüfusuna orantılı olarak yaş ve cinsiyete göre tabakalama yapılarak çalışmaya 300 kişi ile alınmış, 10 ankette verilerin büyük ölçüde eksik olması nedeniyle çalışma 290 kişi ile tamamlanmıştır.

Bulgular: Yaş ortalaması 48.92 ± 15.01 (min-max=19-94) yıl olan örneklemin yarıskadın (%54.5), evli (%77.9), lise ve altı eğitime sahip (%76.9) ve çalışmamaktadır (%51.8). Çalışmaya katılanların %61.2'sinin sistolik/ diastolik tansiyon değeri normal sınırların üzerindedir. Kronik Hastalık Bakımını Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalaması 2.84 ± 0.96 'dır (min-max=1-5). Alt ölçeklerin ortalamaları ise; hasta katılımı 3.21 ± 1.16 ; karar verme 3.11 ± 1.04 ; amaç belirleme 2.74 ± 1.02 ; problem çözme 2.87 ± 1.09 ; izlem/koordinasyon 2.55 ± 1.05 'dir. Yaş, tanı süresi, son bir yılda doktora başvuru sayısı ile Kronik Hastalık Bakımını Değerlendirme Ölçeği puanı arasında negatif yönde istatistiksel olarak önemli ilişki varken ($p=0.001$), hastane başvuru ve acile başvuru sayısı arasında ilişki yoktur ($p>0.05$). Cinsiyet, medeni durum, çalışma durumuna göre Kronik Hastalık Bakımını Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalaması farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Sağlık okuryazarlığı Ölçeği toplam puan ortalaması 29.1 ($21.8-36.3$)'dir. Alt ölçeklerin ortalaması ise sağlık hizmeti 32.3 ($26.0-37.5$), hastalıktan korunma 33.3 ($20.0-33.3$), sağlığın iyileştirilmesi 27.1 ($17.7-36.0$); bilgiye erişim 26.49 ($18.9-35.9$), bilgiyi anlama 30.3 ($22.7-36.4$), bilgiyi değerlendirme 27.8 ($20.8-34.7$), bilgiyi uygulama 30.3 ($24.1-37.9$)'dür. Erkeklerin sağlık okuryazarlığı ölçeği kadınlardan ($p<0.01$), çalışanların puanları çalışmayanlardan yüksektir ($p<0.01$).

Tanı süresi, hastaneye başvuru sayısı, acile başvuru sayısı ile Sağlık okuryazarlığı Ölçeği toplam puan ortalaması ilişkisi değilken, bir yılda doktora başvuru sayısı ile negatif yönde anlamlı ilişki vardır ($p<0.01$). Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği toplam puan ortalaması medeni duruma göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Hastaların kronik hastalık bakım puanları ile sağlık okur yazarlığı ölçek puanları arasında ilişkiyi değerlendirmek için yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon işlemi, bakım ölçeği ile okuryazarlık arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğunu göstermiştir ($r=0.47$, $p<0.01$). Ölçülen tansiyon değerinin hipertansif olması ile sağlık okuryazarlığı ölçeği ile kronik hastalık bakım ölçeği puanları arasında ilişki yoktur ($p>0.05$).

Sonuç: Hipertansiyonu olan bireylerde kronik hastalık bakımında "amaç belirleme, problem çözme ve izlem/koordinasyon" alanlarındaki yetersizlikleri azaltmaya ve sağlık okur-yazarlığını geliştirmeye dönük çalışmalar yapılmalıdır.